

JURISPRUDENCE TRIBUNÁLU ŘÍMSKÉ ROTY ROZSUDEK OHLEDNĚ VYLOUČENÍ SVÁTOSTNÉ DŮSTOJNOSTI

*Sentence ze dne 15. února 1988**

I. Facti species

Průběh známosti a manželství

1) Na podzim roku 1961 potkal Antonio, tehdy 36letý student archeologie, v Římě paní „Ginette“, francouzskou občanku ve věku 24 let, která studovala též obor, pročez pobývala v Římě. Po krátkém čase jí nabídl zamilovaný muž sňatek, což Ginette přijala. Proto dne 11. srpna 1962 – po uzavření civilního manželství na radnici v obci trvalého bydliště ženy „Cassis“, jak žádá zákon Francouzské republiky – uzavřely strany sporu manželství ve farním kostele sv. Karla v arcidiecézi Marseille. Manželské soužití trvalo téměř dvacet let, narodily se z něj dvě děti. Roku 1982 však došlo k odloučení na základě iniciativy ženy.

Průběh řízení

2) Dne 23. března 1984 podal muž u Oblastního soudu pro Lazio žalobu, v níž obvinil své manželství z nulity z důvodu vyloučení svátostné důstojnosti manželství a jeho nerozlučitelnosti ze strany ženy. Dne 12. března 1986 byl vydán potvrzující rozsudek. Obhájce svazku se na základě své povinnosti proti tomuto rozsudku odvolal k našemu Apoštolskému tribunálu; rozhodnutím senátu *coram* Di Felice ze dne 8. listopadu 1986 byl případ podle kánonu 1682 § 2 určen k řádnému přezkoumání ve druhém stupni. Následně byl dne 2. března 1987 stanoven předmět sporu:

zda se v daném případě jedná o nulitu manželství z důvodu vyloučení svátostné důstojnosti manželství a dobra svátosti ze strany ženy. Bylo provedeno doplňující šetření a po novém přezkoumání případu je nyní třeba vyvést rozhodující rozsudek.

II. In iure

3) Právní principy stran vyloučení dobra svátosti byly jurisprudencí našeho soudu již tisíckrát jasně vykresleny. Nám nyní náleží toliko vyzdvihnout některé důležité prvky v užší souvislosti s naším případem. Mezi nimi vyniká onen všeobecný předpoklad uváděný v kánonu 1101 § 1: „Předpokládá se, že vnitřní souhlas vůle odpovídá slovům nebo znamením použitým při uzavírání manželství.“¹ Následuje pak § 2: „Neplatně se uzavírá manželství, jestliže jedna nebo obě strany vylučují pozitivním úkonem vůle samo manželství nebo některý podstatný prvek manželství nebo některou podstatnou vlastnost.“² Úkon vůle, jímž dochází k simulaci, musí být „pozitivní“ čili skutečný, dobrovolný a zcela lidský, vycházející z poznání předmětu, k němuž je vůle zaměřena. V soudním sporu je nutno věnovat pozornost jedině tomu, jaká byla vnitřní pozitivní vůle toho, kdo uzavíral manželství. Vůle připouštějící interpretaci se totiž netýká přirozenosti a nelze ji tudíž brát v potaz; stejně tak nezakládají simulaci ne-

tečnost, naděje, přání nebo předpoklad. Totéž budiž řečeno o vůli neurčitě, habituální nebo všeobecné, která se neprojevuje konkrétním úkonem. Zjevně nepostačuje absence úmyslu uzavřít manželství nebo přijmout dobra manželství, jelikož presumpci pravdivosti slov ve smyslu kánonu 1101 § 1 nelze vyloučit jinak než pozitivním úkonem zcela opačným (srov. *coram* Giannecchini, rozhodnutí ze dne 25. března 1980, Decis. 72, 1980, s. 242).

Pro prokázání simulace jsou nezbytné čtyři podmínky:

- a) soudní přiznání toho, kdo se simulace dopustil;
- b) mimosoudní přiznání, doložené věrohodnými svědky, kteří je vyslechli v době mimo podezření;
- c) závažná (přínejmenším subjektivně) a přiměřená příčina simulace;
- d) okolnosti potvrzující předpokládané vyloučení trvalosti.

Není-li splněna některá z těchto podmínek, není sice nemožné [simulaci] dokázat, nicméně je to ještě těžší, jakkoli samo o sobě je takové dokazování dosti obtížné (srov. *coram* Davino, rozsudek ze dne 13. března 1980).

4. Co se týče svátostné důstojnosti manželství, tridentský koncil jasně učil a definoval, že manželství je jednou ze sedmi svátostí Nového zákona, které ustanovil Kristus. Již roku 1439 byl na florentském koncilu svátostný charakter manželství slavnostně potvrzen v bule Jednoty s Armény. Katolická nauka tedy trvá na tom, že přirozená smlouva (či dohoda, svazek, souhlas), jíž se ustanovuje mezi mužem a ženou celoživotní společenství lásky, je z vůle Kristovy mezi pokřtěnými povýšena na svátost Nového zákona. Svazek (manželství) a svátost jsou tudíž aspekty – z toho jeden přirozený, druhý nadpřirozený

– jedné a téže reality.³ V průběhu staletí proto učitelský úřad římského biskupa [několikrát] prohlásil, že v křesťanském manželství není odlučitelný svazek od svátosti, a tudíž nelze vytvořit skutečný a legitimní svazek, aniž by byl zároveň svátostí (srov. encyklika Lva XIII. *Arcanum*). Tato nauka byla kodifikována v kánonu 1012 CIC 1917 a v kánonu 1055 CIC 1983. Právní důsledky neodlučitelnosti svazku a svátosti pro manželský souhlas byly již vícekrát zdůrazněny jurisprudencí Roty (srov. *coram* Pompedda, 9. května 1970, decis. 62, s. 476; *coram* Pasquazi, 28. července 1960, decis. 53, s. 429; *coram* Masala, 20. listopadu 1969, decis. 61, s. 1034). K platně uzavřenému manželství není nezbytná víra, nýbrž pouze souhlas. Proto kdykoli pokřtění snoubenci pronášejí zákonnou formou vše, co je z přirozeného zákona nezbytné, vzniká nerozlučitelný svazek a sama svátost. To totiž nezávisí na víře nebo na vůli těch, kdo uzavírají manželství, nýbrž na vůli Kristově. Neboť ten, kdo usiluje o manželství, usiluje o něco ustanoveného Bohem v moci přirozeného zákona. Proto snoubenec, který usiluje o skutečné manželství, usiluje zároveň implicitně o všechny podstatné prvky manželství včetně svátostné důstojnosti a o jeho vlastnosti. Vyloučení podstatných prvků nebo alespoň jednoho z nich náleží pozitivnímu úkonu vůle ze strany snoubence, který tím samým úkonem vylučuje samotné manželství. Čteme v jednom rozhodnutí ze 17. července 1973 *coram* J. Ex. Fiore: „...jakkoli může být manželství pokřtěných narušeno vyloučením svátostné důstojnosti ze strany toho, kdo manželství uzavírá – znovuzrozeného ve vodě křtu – neboť mezi pokřtěnými nemůže vzniknout svazek sám o sobě, který by nebyl tím samým svátostí (kán. 1012 § 2). Pokud přece dochází

k tomuto narušení, je vždy nezbytné, aby byla vyloučena svátostná důstojnost pozitivním úkonem vůle, jímž by se vyloučilo samotné manželství, kdyby bylo odlučitelné od svátosti. Kdo byl tedy omyt křestním pramenem a nechce svátost manželství, avšak chce skutečný svazek před církví, ve skutečnosti – neboli *de facto* – nevyklučuje svátost, jelikož manželský svazek mezi pokřtěnými ve skutečnosti – neboli *de facto* – nemůže být oddělen od svátosti, a proto křesťan, který chce uzavřít manželství, nemá moc oddělit svátost od manželského svazku.“ (Dec. 65, 1973, s. 592–593). Tudíž v případě žaloby na nulitu manželství z důvodu pozitivního a vědomého vyloučení svátostné důstojnosti je platnost nebo přinejmenším manželský souhlas vymezen týmiž principy a důkazy jako simulace souhlasu nebo vyloučení podstatného prvku manželství.

5) Dále pak uvádí kánon 1099, že omyl stran důstojnosti manželství může narušit manželský souhlas v závislosti na tom, nako-lik je takový omyl omylem omezujícím vůli. Prostý omyl, tj. omyl, který se týká pouze porozumění a nemá vliv na úkon vůle, nikterak ve skutečnosti neovlivňuje a neruší manželský souhlas.

III. In factio

6) V daném případě byl manželský souhlas podle žalobcova tvrzení neplatný buď proto, že strana nežalující, Ginette, definitivně odmítla pozitivním úkonem vůle svátostnou důstojnost a nerozlučitelnost manželství, nebo proto, že se vyslovila pro manželství v rozporu s učením církve, totiž [pro manželství] rozlučitelné, nesvátostné a pouze občanské, a to podle svých mylných názorů, hluboce zakořeněných ve svědomí. Toto tvrzení však musí

být nejen prostě předloženo, nýbrž především dokázáno. V procesních dokumentech je prokázáno toliko to, že žena vyrostla v prostředí agnosticizmu a laicismu.

7) Co se týká nezbytných náležitostí dokazování, poznamenáváme, že schází soudní či mimosoudní přiznání ze strany toho, kdo se údajně dopustil simulace. Strana nežalující byla v první instanci dvakrát předvolána, nikdy však před soud nepředstoupila. V odpověď na druhé předvolání poslala nežalující strana Oblastnímu soudu v Laziu dopis, přesto ji však nakonec soudce prohlásil za nepřítomnou před soudem. Na opakované předvolání ve druhé instanci tohoto procesu paní Ginette nereagovala a ani neposkytla omluvu své nepřítomnosti. Nicméně v dopise soudcům z Lazia ze dne 24. listopadu 1984 a [v dopise] Rotě ze dne 28. září 1986 paní Ginette dosvědčila své úmysly a záměry v čase uzavření manželství. Z výpovědi strany nežalující pak nevyplývá pozitivní vyloučení manželství nebo jeho svátostnosti či nerozlučitelnosti, jelikož sama strana nežalující uvádí: „Souhlasila jsem s uzavřením církevního manželství, protože jsem myslela, že to je důležité pro mého manžela a pro jeho rodinu. Neměla jsem celkem vzato žádných námitek, jelikož na manželství, jak civilní, tak církevní, pohlížím s největším respektem a vážností. (...) Co se týče svátostné hodnoty manželství, jeho nerozlučitelnosti, pravomoci církve v dané věci, znovu říkám, mohla jsem k tomu přistoupit pouze zvnějšku s největším respektem, nikoli ovšem jako k článku víry.“ Mimoto v písemné odpovědi na oznámení o kladném rozsudku v první instanci výslovně strana nežalující popírá, že by při uzavření manželství vědomě předstírala manželský souhlas: „Jsem velmi překvapena, že by můj

souhlas s církevním manželstvím, který jsem dala při plném vědomí své situace a svých úmyslů, bez jakékoli mé snahy o klam, mohl být tak snadno odvolán po více než dvaceti letech...“

8) Není k dispozici ani skutečně prokázané mimosoudní přiznání k simulaci. Žalobce toliko předložil všeobecné výroky strany nežalující, nikterak však nedoložil mimosoudní přiznání k úmyslu vyloučit dobro svátosti a svátostné důstojnosti, které by potvrdila. Žalobce, který nese důkazní břemeno, předkládá toliko vágní a nejistá slova nežalující strany a hovoří o jejím „implicitním“ postoji proti nerozlučitelnosti a svátostnému charakteru manželství. Naopak sám žalobce musel nakonec přiznat: „Před svatbou ani po ní mi dívka nikdy neřekla, že při svatbě měla v úmyslu se se mnou někdy dát rozvést.“ Stejně tak svědkové vypověděli toliko o mylných názorech nežalující strany a uvádějí to, co slyšeli od žalobce před svatbou nebo po ní. Z výpovědi žalobce a svědků jsme nuceni vyvodit závěr, že se v daném případě jedná toliko o pouhou dispozici strany nežalující či o jakýsi všeobecný postoj nežalující strany proti trvalosti svazku, nikoli však o její pevný úmysl co do vlastního manželství.

9) Z aktu procesu ani z restriktu žalobcova advokáta nijak nevyplývá náznak simulace. Důvodem pro dvojí sňatek, totiž civilní a církevní v jiném čase a na jiném místě, byl jednak francouzský zákon o nutnosti civilního manželství, jednak nesvár mezi otcem nevěsty a místním farářem („kvůli nepřátelství mezi otcem a místním duchovenstvem se náboženský obřad konal téhož dne v Marseille v kostele sv. Karla“), nikoli pohrdavý nebo odmítavý postoj k náboženskému obřadu („neměla jsem nic proti“). Ani následné okol-

nosti nepodporují tvrzení o pozitivním vyloučení svátostnosti nebo nerozlučitelnosti manželství ze strany nežalující; paní Ginette totiž žila dvacet let v manželském společenství a porodila dvě děti. Po celou tuto dobu se paní Ginette bez ohledu na mužovu nevěru nikdy neodvolávala na své předmanželské úmysly.

10) Otcové tudíž soudí, že ze soudních aktů nikterak nevyplývá, že by strana nežalující vyloučila pozitivním úkonem vůle podstatnou vlastnost manželství (nerozlučitelnost) nebo jeho podstatný prvek (za nějž je nutné pokládat svátostnou důstojnost).

11) Žalobcův advokát však důrazněji předložil jiný důvod k neplatnosti podle kánonu 1099, totiž mylný postoj vůči církvi a jejímu učení stran manželství, který byl v mysli strany nežalující tak hluboce zakořeněn, že nelze předpokládat, že by strana nežalující opustila své vlastní mylné názory a přijala manželství svátostné a nerozlučitelné podle nauky církve. Jak uvádí, tento omyl stran skutečné přirozenosti manželství byl natolik vlastní mysli a chápání strany nežalující, že při svatbě měla vůli uzavřít manželství jinak než z hlediska tohoto rušivého elementu; takový omyl pak vymezil vůli nežalující strany a v důsledku toho skutečně porušil manželský souhlas. I když lze teoreticky připustit možnost nulity manželství z tohoto důvodu, jen velmi vzácně by bylo lze tuto okolnost prokázat, čemuž nasvědčuje praxe církve, která poskytuje dispens od překážky sňatku s nepokřtěným člověkem (*disparitas cultus*) nebo smíšeného manželství; jinak by totiž církev připouštěla, že všichni, kteří tento dispens získají (pohané, ateisté, nekatolíci, jakož i ti, kdo zastávají názory v rozporu s katolickým učением o svátostnosti a nerozlučitelnosti manželství), by vstupovali do neplatného manželství.

12) Je-li tomu tak, soudí otcové, že v našem případě neprokazují procesní akta přítomnost omylu tak důrazného, aby skutečně vymezil vůli nežalující strany do té míry, že by chtěla a volila manželství rozlučitelné a nesvátostné nebo vůbec žádné. Navíc sám žalobce připouští, že nežalující strana chtěla skutečné manželství: „Chtěla manželství, ale jen civilní, jak je upravuje francouzský zákon...“ – „...Ginette mi řekla, že pro ni jediné platné manželství bylo civilní, podle normy francouzského zákona, a že přijala svatební požehnání jen z ohledu k mé rodině...“ Krom toho sama paní Ginette sice prokazuje nedostatek živé víry („Nebyla jsem praktikující ani věřící podle katolické církve, to jsem neskrývala...“, „ne ovšem jako článek víry“, „zvnějšku“), nicméně vyznala: „Souhlasila jsem s uzavřením církevního manželství, protože jsem myslela, že to je důležité pro mého manžela a pro jeho rodinu.“ Souhlasila tudíž s náboženským obřadem. Je sice fakt, že paní Ginette nepocítovala nutnost náboženského obřadu pro přesvědčení, že žije v platném manželství, avšak plně chápala nauku církve o manželství a nikterak vůči náboženskému obřadu neprojevila skutečnou averzi. „Neměla jsem celkem vzato žádných námitek, jelikož na manželství, jak civilní, tak církevní, pohlížím s největším respektem a vážností...“ Kněz Maxmilien Lasok, který připravoval snoubence na manželství a oddal je, říká: „Věděla dobře, co znamená to, co církev žádá. Vše, co vím, je, že podepsala dotazník. (...) Nemohu říci, že by byla proti svátosti a proti nerozlučitelnosti, nevyjádřila se tak. Nezůstal bych lhostejný, kdyby vyjádřila názor v rozporu s tím.“ „Nebyla nepřátelská, ale indiferentní. Z její strany se nevyskytly nepřátelské reakce. Ano, zdálo se, že to přijímá v dobrém.

Pro ni byla náboženská oslava [manželství] vnější ozdobou.“ Tudíž: jelikož paní Ginette chtěla uzavřít skutečné manželství a přijala náboženský obřad, a to nejen se znalostí nauky církve, ale i bez veškerého projevu skutečné averze vůči církevnímu sňatku, dospíváme k závěru, že u ní nebyl přítomen žádný omyl, který by omezoval její vůli a porušil by tak manželský souhlas.

13) Proto po bedlivém zvážení věcech těchto okolností po právní i faktické stránce my, níže podepsaní soudcové, rozhodujeme:

Negative,

seu non constare de matrimonii nullitate, in casu, ob exclusam dignitatem sacramentalem et ob exclusum bonum sacramenti ex parte mulieris conventae.

Zamítá se,

neboli nejedná se v daném případě o nulitu manželství z důvodu vyloučení svátostné důstojnosti a dobra svátosti ze strany nežalující ženy.

V Římě, v sídle Tribunálu římské roty, dne
15. února 1988

Marius F. Pompedda

Joseph M. Serrano Ruiz

Kenneth E. Boccafola, soudce-zpravodaj

Proti tomuto rozsudku bylo podáno odvolání a rozhodnutí bylo vydáno dne 30. května.

Poznámky

* Překlad sentence uveřejněné in: *Decisiones seu sententiae*, svaz. LXXX, s. 87–92.

¹ Text kánonu je citován dle Zedníčkova překladu: *Kodex kanonického práva*. Praha 1994.

² Tamtéž.

³ Srov. Mario Francesco POMPEDDA: *Fede e sacramento del matrimonio*. In: *Quaderni Studio Rotale*, s. 45.